

Emilia Hämäläinen

Taiturin tanssiopas

– tanssin opas varhaiskasvatuksen käyttöön

SEINÄJOKI

Sisällys

Esipuhe.....	3
Mikä on osallistava tanssihetki?	4
Ajatukset tanssihetken takana	5
Osallistavan tanssihetken pedagogiikka	8
Osallistavan tanssihetken kaari	11
Aloitus	11
Lämmittely	11
Keskiosio	11
Loppuvenyttelyt ja loppurutiinit	11
Tarvikkeet.....	12
Turvallisuus	13
Esimerkit	14
Aloitukset ja lämmittelyt	15
1. Jättiläiset ja hiiret	15
2. Apinatanssi	16
3. Pyörittely	17
Keskiosio	19
1. Seinästä seinään	19
2. Musiikki – STOP!	21
3. Kasvava tanssi	22
4. Kolme kohtaa, kolme patsasta	23
5. Tuulella lentävät esineet	25
6. Välineen tanssi	27
7. Ohjattu improvisaatio aiheesta	28
8. Liikearvaus	29
9. Temppuradat	30
Loppuvenyttelyt ja -rutiinit	31
1. Pötkylävenyttely	31
2. Loppurutiini	33
Esitystä valmisteltaessa.....	34
Musiikki	37
Musiikkiehdotuksia eri tyylilajeista	37
Kirjallisuusehdotuksia	38

Taiturin tanssiopas –
tanssin opas varhaiskasvatuksen
käyttöön

Teksti:
Emilia Hämäläinen

Kuvittaja:
Anne Rapo

Taitto:
Valakia Interactive Oy

Julkaisija:
Kulttuuripalvelut ja varhais-
kasvatus / Seinäjoen kaupunki

Kirjapaino:
I-Print Oy

Painos:
200 kpl

ISBN 978-952-68291-7-3

Seinäjoen kaupunki 2017
© KOPIOINTI KIELLETTY

Esipuhe

Taiturin tanssiopas – osallistava tanssihetki varhaiskasvatuksen käyttöön sai alkunsa vuonna 2008 osallistuessani silloisen Ylisen päiväkodin taideprojektiin Seinäjoen ammattikorkeakoulussa suorittamani sosiokulttuuristen opintojen kautta. Halusin hyödyntää tanssialan koulutustani tehden jotain uutta ja erilaista osallistavin menetelmin. Ylisen päiväkodin ehdotus kulttuurialan opiskelijoiden osallistumisesta taideprojektiin oli minulle loistava mahdollisuus ohjata ryhmiä perinteisen tanssinopetuksen ulkopuolella. Aluksi toimin luovan tanssin opettajana, joka kävi viikoittain tanssittamassa lapsia. Muutaman ensimmäisen tanssituokion jälkeen huomasimme, että oma tapani opettaa tanssia sopi taideprojektin tarpeisiin erittäin hyvin. Opettamisen ja ohjaamisen tavasta syntyiikin tärkein osallistavaa tanssihetkeä määrittelevä tekijä. Tanssihetki ei suinkaan ollut alun alkujaan valmis kokonaisuus, vaan ajatusten ja sisältöjen kypsyminen on vaatinut paljon pohdintaa ja vuosien antautumista luovalle prosessille. Projektin dynaamisuus ja ennen kaikkea jokaisen tanssihetkiin osallistuneen lapsen ja aikuisen oma osuus ovat kaikki vaikuttaneet syvästi osallistavan tanssihetken kehittymiseen.

Emilia Hämäläinen

Mikä on osallistava tanssihetki?

Osallistava tanssihetki on osana hoitopäivää järjestettävä tanssin eri elementtejä sisältävä tuokio. Se on suunnattu 3–6 -vuotiaille tai soveltuvin osin kaiken ikäisille, eikä siihen osallistuminen vaadi aikaisempaa kokemusta tanssista. Osallistavaksi sen tekee lasten ja ohjaajan mahdollisuus vaikuttaa tanssihetken sisältöön. Tarkoituksena on siis lähteä avoimin mielin tutustumaan luovan liikkumisen maailmaan.

Taiturin tanssiopas tähtää siihen, että jokainen kasvatustyössä toimiva voisi kokeilla tanssihetken toteuttamista omista lähtökohdistaan. Perehdyttyään tanssihetken arvomaailmaan, turvallisuus-ohjeisiin ja sisältöideoihin hän pystyy aikaisemman kokemuksensa perusteella luomaan omanlaisiaan tanssihetkiä osaamistaan hyödyntäen.

Tanssi ja luova liikkuminen ovat lapsille silminnähden luonnollista toimintaa, johon heitä kannattaa kannustaa. Samalla, kun motoriset taidot kehittyvät uudenlaisten liikkumistapojen myötä, kehittyvät myös lapsen arvostus ja suvaitsevaisuus omaa luovaa kehoaan ja toisia kohtaan.

Osallistavuuden toteutuminen tanssihetkissä vaatii aitoa halua tämän ohjaamisen menetelmän hallitsemiseen. Toimintatapaa käytetään usein työskenneltäessä jonkin ryhmän tai yhteisön parissa. Sillä tähdätään aina yhteisön toivomaan muutokseen. Osallistavalla toimintatavalla voidaan siis muuttaa omia henkilökohtaisia, tai hyvinkin suuria yhteiskunnallisia asioita. Osallistavia menetelmiä on eri maissa käytetty esimerkiksi poliittisen muutoksen edistämiseen ja yhteiskunnassaan alistettuun asemaan joutuneiden ihmisten kouluttamiseen. Tanssihetkessä osallistavuus näkyy ohjaajan ja lapsiryhmän välisessä kanssakäymisessä. Tavoitteenani on ollut tarjota lapsille mahdollisuuksia tuoda esiin omia ideoitaan ja luoda täysin uutta sisältöä. Tällä tavoin lapset ovat voineet itse vaikuttaa tanssihetkien sisältöön ja tanssihetki on säilynyt vuodesta toiseen elävänä.

Tämän Taiturin tanssioppaan ei ole tarkoitus synnyttää uudenlaista luokittelua oikean ja väärän välille, vaan avata ohjaamisen tavan merkitystä halutun lopputuloksen saavuttamisessa vastamalla esimerkiksi kysymyksiin: Miten kannustan lasta löytämään luovuutensa uusissa tilanteissa? Miten voin ohjata tanssihetkiä oman persoonani kautta? Kuinka lapsi tai aikuinen voi oppia kesittämään katsottavana ja katsojana olemista? Tämä Taiturin tanssiopas arvomaailmoineen ja sisältöideoineen on yksi askel matkalla toistaiseksi tuntemattomille luovan liikkumisen poluille, joita jokaisella on vapaus kulkea.

Ajatukset tanssihetken takana

Avainkohdat:

- *Salliva ja turvallinen, kuunteleva ilmapiiri*
- *Aikuisen aktiivinen läsnäolo hetkessä, tietoisuus omasta itsestä sekä yhteys omiin tunteisiinsa*
- *Prosessi on lopputuotoksia tärkeämpi*
- *Toiminta pienryhmissä*
- *Eteneminen lasten ehdoilla, mutta aikuisen vastuulla*
- *Vapaaehtoisuus*
- *Kaikkien läsnäolijoiden osallistuminen eri tasoilla*
- *Toisto, syventyminen*
- *Jokaisen liikkeen arvostaminen*
- *Ohjaajan oma osaaminen ohjauksen lähtökohtana: rima sopivalla korkeudella*
- **JATKUVA KANNUSTAMINEN!**

Tanssihetkessä oikeanlainen tapa olla ja ohjata on kaikki kaikessa. On tärkeää luoda aidosti salliva, turvallinen ja kuunteleva ilmapiiri, jossa sekä lapset että aikuiset voivat vapautua ja heittäytyä uudenlaiseen tekemiseen. Prosessi on aina lopputuotoksia tärkeämpi, tanssihetket eivät siis tähtää esityksen tekemiseen, vaikka antavatkin siihen hienoja mahdollisuuksia. Aktiivisesti läsnä oleva ohjaaja pystyy huomaamaan ja hyödyntämään lasten ideoita antaen tilaa uudelle ja suunnitelmattomalle. Aina voi löytää jotain, mitä ei edes tiennyt etsivänsä. Ohjaajan avoimuus myös omille tunnekokemuksilleen tanssihetken aikana on olennainen osa läsnäoloa. Aikuisen uskaltaessa osallistua täysipainoisesti luovaan toimintaan rohkaistuvat lapsetkin kokeilemaan ehkä jännittäviltä tuntuvia uusia tehtäviä.

Tanssihetket toteutetaan mielellään pienryhmissä, jotta jokainen ryhmäläinen tulisi parhaiten nähdyksi ja kuulluksi. Tavoitteena on toiminnan lapsilähtöisyys. Tanssihetkistä ei siis tulisi tehdä lapsille raskasta suoritustyötä, vaan niiden pyrkimys on toimia lasten ehdoilla, kunnioittaen heidän omia näkemyksiään tanssihetken kulusta. Lapsilta kysytään, mistä he pitävät ja mikä ei tunnu hyvältä. Tämä ei tarkoita sitä, ettei sääntöjä tarvittaisi, tai että kaikelle, mitä lapset haluavat olisi annettava myöten. Lopullinen vastuu tilanteesta on aina kuitenkin aikuisella, ja hoitopaikan säännöt, samoin kuin yleiset kohteliaisuus- ja moraalisäännöt pätevät luonnollisesti tanssihetken aikanakin.

Tanssihetkiin osallistumisen tulee olla vapaaehtoista. Vaikka helposti sivuun vetäytyviä lapsia on syytäkin kannustaa aktiivisesti mukaan, ei ketään saa pakottaa tanssimaan. Vapaaehtoisuus sisältää vastuun omasta tekemisestä, mikä pakotettaessa siirtyisi aikuiselle. Omien havaintojeni pohjalta voin sanoa, että omasta tahdostaan osallistuva lapsi saa tanssihetkestä irti enemmän, sillä hän on motivoitunut ja pitää huolen omasta oppimisestaan.

Osallistavuus tanssihetkessä tarkoittaa sitä, että kaikki voivat vaikuttaa tanssihetken sisältöön oman valinnan ja tanssihetkisuunnitelmaan jätetyn joustovaran kautta. On hyvä huomioda, että jokainen paikallaolija on tanssihetken osallistuja, vaikka tahtomattaankin, ja vaikuttaa täten tuokion ilmapiiriin. Jos paikalla on sivustakatsojia, jotka eivät halua liikkua, voidaan negatiivinen tarkkailutunnelma minimoida antamalla katsojille esimerkiksi yleisön, apuohjaajan tai vaikka musiikkivastaavan roolit. Toisto ja tehtäviin syventyminen on tanssihetkissä tärkeää. Uutta materiaalia ei tarvitse tuottaa jatkuvasti, vaan jo useaan kertaan tehdyssäkin riittää vielä paljon uusia puolia kokeiltaviksi. Lapsille on hyvä antaa mahdollisuus keskittyä kehoonsa ja tunteisiinsa tutun ja turvallisen tehtävän parissa. Ei siis kannata luovuttaa, jos kaikki ei heti ensimmäisellä kerralla onnistu. Kertaus ja tuntuus auttavat, ja vaikean oloinen asia voi jo seuraavalla kerralla tuntua täysin luontevalta.

Osallistavan tanssihetken ajatusmaailmassa jokainen liike, joka ei vahingoita itseä tai muita, on oikein. Kaikki liikkeet ovat samanarvoisia, eikä ole olemassa absoluuttista totuutta siitä, miten jokin liike tulisi tanssihetken sisällä tehdä. Tämä on hyvä tiedostaa ja muistaa. Aikuinen usein huomauttaen syrjäyttää lapsen idean pitäen sitä kehittymättömänä, epäesteettisenä tai kaoottisena.

Ohjaamalla lapsia siistien, parannellen ja vaientaen aikuinen kertoo pienelle ihmiselle, että tämän aikaansaannokset eivät riitä. Tanssihetkessä aikuisen kokemus ja lapsen ennakkoluulottomuus halutaan valjastaa yhteistyöhön niin, että molemmat osapuolet toimisivat prosessissa tasavertaisina oppijoina ja kokijoina.

Aseta rima sopivalle korkeudelle, tee oman osaamisesi mukaan ja luota ideoihisi. Tämä on hyvä neuvo tanssihetkeen tutustuvalle aikuiselle. Tanssin lähtökohdaksi ei tarvita ihmeitä, vaan pienestäkkin ajatuksesta voi syntyä paljon riemua. Tanssihetkeä ohjaavan ja siihen osallistuvien aikuisten on hyvä hakea yhteyttä myös omiin tunteisiinsa. Kokonaisvaltainen ilmaisu, johon tanssihetki pyrkii vaikuttamaan positiivisesti, on mielestäni osa aikuisenkin hyvää elämää. Aikuinen ei ole syrjäytetty oppimisen mahdollisuudesta, vaan tanssihetkissä jokaisella on tilaisuus olla avoin ja antaa taiteen vaikuttaa.

Kannustamisella on ihmeellinen voima. Jos lapsen uskoa omaan osaamiseensa vahvistetaan, hän todennäköisesti onnistuu liikekokeiluissaan tavalla tai toisella, ennemmin tai myöhemmin. Luottamus siihen, että kelpaa liikkujana ja pystyy oppimaan uutta, on jokaiselle lapselle ja aikuiselle kuuluva oikeus.

Tanssihetkien tehtävä on tukea positiivista minäkuvaa realistisella tavalla: lapsen luoma liike hyväksytään arvokkaana, mutta häntä kannustetaan myös kehittymään eteenpäin, kokeilemaan ja oppimaan uutta. Erilaisia taiteenlajeja voidaan käyttää tanssihetkessä, mukaan voi tuoda draaman elementtejä tai vaikka kuvataidetta ja musiikkia, jos se tuntuu oikealta ja tarpeelliselta. Tanssihetken elementtejä voidaan vastaavasti käyttää myös muussa luovassa toiminnassa. Tämän Taiturin tanssiopas – osallistava tanssihetki varhaiskasvatuksen käyttöön -oppaan sisältöideoiden tarkoitus on tarjota tiedon lisäksi luovan liikkeen lähtökohtia, joista kasvatustyössä toimivat voivat ryhtyä rakentamaan omanlaisiaan, itsensä ja lapsiryhmiensä näköisiä tanssihetkiä.

Osallistavan tanssihetken pedagogiikka

- Tanssihetkeä ohjaavan on hyvä tutustua pedagogisiin tavoitteisiin, mutta niitä ei tule nähdä kahleina, jotka rajaavat kokeilunhalua ja asettavat liian korkean kynnyksen ohjaamiselle.
- Teorian hallitsemista ja tavoitteellisen ohjauksen suunnittelua olennaisempaa on ohjaajan oma sitoutuminen tutkimaan asenteitaan ja ohjaamisen tapaansa.
- Tanssihetkissä lapsia kannustetaan käyttämään mielikuvitustaan ja hyödyntämään omia ideoitaan. Terveys menee vastuullisessa ohjauksessa kuitenkin kaiken edelle. Kaikilla lapsilla on oikeus saada tanssihetkissä riittävästi kannustusta ja tanssimisen mahdollisuuksia. Ohjaajan ei tule keskittyä lahjakkuuksien etsimiseen, vaan nähdä yhtäläiset mahdollisuudet jokaisessa lapsessa. Tämä tarkoittaa käytännössä sekä jatkuvaa kehumista että rakentavaa palautteenantoa jokaisen kohdalla lapsen näennäisistä taidoista riippumatta.
- Tanssihetken pedagogiset tavoitteet koskevat sekä opettamisen tapaa että tanssihetkien kokonaissisältöä. Tanssin perusopetusta varten on olemassa Opetushallituksen vahvistamat valmiit pedagogiset tavoitteet. Koska Taituri-taidetoimintamalli on kuitenkin taiteen perusopetuksesta täysin irrallinen, oma dynaaminen kokonaisuutensa, olen rakentanut osallistavalle tanssihetkelle omanlaiset, yksilöidyt pedagogiset tavoitteet. Tanssi on silti edelleen tanssia, joten tavoitteissa on luonnollisesti yhtymäkohtia tanssinopetuksen yleisiin tavoitteisiin.

TANSSIHETKEN PEDAGOGISET TAVOITTEET 1–6:

1. Kannustus, positiivisuus, keskittyminen

- *Tasapuolinen kannustaminen kokemuksena ja toimintana*
- *Uskaltautuminen uuden kokeiluun*
- *Toisto ja tehtävään syventyminen*
- *Musiikin tiedostava kuuntelu*

2. Luominen, liikkeellinen itseilmaisu

- *Kehon käyttäminen viestinnässä*
- *Omien liikkeiden, asentojen ja tanssien luominen*
- *Annetun tehtävän kehittäminen eteenpäin*

3. Ryhmässä toimimisen periaatteet

- *Työrauhan antaminen*
- *Yleisten sääntöjen noudattaminen*
- *Kannustava suhtautuminen toisiin*
- *Tehtävien vaihtelu koko ryhmän yhteisistä tehtävistä, pienryhmä-, pari ja yksilö tehtäviin*
- *Vuoron antaminen muille*
- *Omien tarpeiden ilmaisu*

4. Katsottavana ja katsojana oleminen

- *Uskallus ja kyky hyväksyä huomion kohteena oleminen*
- *Uskallus ja kyky suoda huomiota toisille*

5. Kehontuntemus

- *Kehonosien tunnistaminen*
- *Kehon monipuolinen käyttäminen*

6. Liikkumisen osatekijät

- *Perusryhmämuodot (rivi, jono, piiri ja niiden variaatiot)*
- *Sovitut reitit tilassa*
- *Yksi kerrallaan, kaikki yhdessä*
- *Vapaa liikkuminen tilassa ja tilan eri kohdat*
- *Paikallaan olo ja pysähtyminen*
- *Yleisimmin esiintyvien liikkeiden sanallistaminen*
- *Harvinaisempien liikkeiden sanallistaminen (tarvittaessa uusien nimitysten keksiminen)*
- *Liikkumisen tasot tilassa (ala-, keski- ja ylätaso)*
- *Liikkeen suunta tilassa*
- *Dynaamisten vaihteluiden tiedostaminen (Helpoimmin sisäistettävissä Rudolf Labanin mukaan: liikkeen voimakkuus, virtaavuus, ajankäyttö ja tilankäyttö)*

aloitus keskikohta lopetus

Osallistavan tanssihetken kaari

Osallistavan tanssihetken rakenteen muodostaa ohjatussa toiminnassa yleisesti käytetty kaari. Tämä sisältää **aloituksen**, **keskikohdan** sekä selkeän **lopetuksen**. Pysyvä muoto luo turvallisuuden ja hallinnan tunnetta sekä lapsille että ohjaajalle. Lämmittelyiden ja loppuvenytysten tekeminen on myös terveydellisistä syistä tärkeää.

Sopiva kesto tanssihetkelle **noin 30 minuuttia**. Tässä ajassa ehditään jo paneutua tehtäviin, mutta tanssihetki ei käy lapselle liian raskaaksi. Kestoa voi kuitenkin vaihdella tilanteen mukaan.

ALOITUS

- Tervehditään, käydään läpi, keitä on paikalla ja tarvittaessa kysellään kuulumisia.
- Voidaan kertoa pääpiirteittäin, mitä tanssihetken kuluessa tullaan tekemään.
- Tehdään ryhmälle mahdollisesti syntyneet omat aloitusrutiinit, esimerkiksi laulu tai loru.

LÄMMITTELY

- Tehdään jotain kevyttä ja tunnelmaa nostattavaa (esim. Jättiläiset ja hiiret s. 15), jotta saataisiin lämpimien lihasten lisäksi aikaan naurua ja ryhmälle yhteishenkeä.
- Liikutellaan lempeästi koko keho lämpöiseksi (esim. Pyörittely s. 17).

KESKIOSIO

- Alkuun sijoittuvat tarkempia ohjeita sisältävät tehtävät (esim. Seinästä seinään s. 19).
- Loppuun vapaammat tehtävät (esim. Välineen tanssi s. 27).

LOPPUVENTTELYT JA LOPPURUTIINIT

- Venytellään lihakset tanssihetken jäljiltä (esim. Pötkylävenyttely s. 31).
- Tehdään joka tanssihetken lopussa tapahtuva ryhmän oma loppurutiini.

Tarvikkeet

Periaatteessa ihminen tarvitsee tanssimiseen vain itsensä. On silti olemassa muutamia asioita, jotka voivat helpottaa tanssihetken ohjaamista:

- *Avoim tai avoimeksi raivattu turvallinen tila.*
Pieni tila saattaa toimia jopa isoa salia paremmin intiimiytensä vuoksi.
- *Sopivat liikuntavaatteet ja tossut.*
- *Musiikin lähde: CD-soitin ja levyjä, soittimia tai vaikka muusikko.*
- *Erilaisia inspiroivia ja liikkumiseen soveltuvia välineitä, kuten huiveja, hernepusseja, vanteita, keppihevosta, lehtileikkeitä, rantapalloja, naruja, nauhoja, kankaita, tai vaikka pehmoleluja. Toisin sanoen mitä tahansa lasten ja kunkin ikäryhmän turvalliseen käyttöön sopivaa, joka inspiroi juuri teitä tanssimiseen.*

Turvallisuus

Lasten kanssa aina sattuu ja tapahtuu, liika innostus tai väsymys saattaa johtaa huolimattomuuteen ja sitä kautta tapaturmiin. Turvallisuudesta huolehtiminen takaa kaikille miellyttävämmän ja rennomman tanssihetken. Turvallisuusseikat koskevat liikuntatilaa, vaateetusta, käyttäytymistä ja aikuisen antamaa ohjeistusta.

- *Paras liikkumisasu on joustava ja kevyt. Liukastumisvaaran vuoksi paljaat jalat tai liukastumista estävät pehmeät tossut ovat suositeltavia.*
- *Liikuntatilan on oltava tarpeeksi avoin ja siisti. Lapsille vaaralliset esineet on siirrettävä pois ennen tanssihetken alkamista.*
- *Rannekellot ja korut on jätettävä sivuun tanssihetken ajaksi. Myös purukumit täytyy sylkeä roskikseen.*
- *Lapsia on muistutettava toisten huomioimisesta tanssihetken kuluessa (mm. törmäily, huitominen, toisten päälle kapuaminen ja juoksentelu).*
- *Tanssihetken aikana on noudatettava hoitopaikan yleisiä sääntöjä.*
- *Teetä ja salli lapsilla vain sellaisia liikkeitä, jotka itse osaat arvioida turvallisiksi. Jos lapsi on esimerkiksi harrastustunneilla oppinut vaikean ja itsellesi vieraan akrobatiatempun, voitte sopia, että temppua ei voi tanssihetkissä näyttää turvallisuussyistä. Tilaa vaativissa harjoituksissa huomioi tarvittavat "liikennejärjestelyt" törmäilyjen välttämiseksi (montako lasta kerralla tilassa, kullekin lapselle oma liikkumisalueensa).*
- *Tarkkaile myös lasten luovia liikeratkaisuja, ja arvioi niiden turvallisuutta: Näyttääkö jokin liike liian rajulta, tai varaako lapsi kaiken painonsa hennolle kehonosalle? Vääntääkö liike tai asento niveliä luonnottomasti? Jääkö joku jalkoihin ryhmä- tai paritehtävissä? Vaikuttavatko lasten ideat hienoudestaan huolimatta fyysisesti mahdottomilta, tai tiedätkö jo etukäteen sellaisen liikekokeilun päättyvän mustelmiin? On hyvä pitää tanssihetken fyysinen taso yksinkertaisena ja hallittavana.*
- *Aikuisen läsnäolo ja valvonta on ehdottoman tärkeää.*
- *Pieni ryhmäkoko parantaa turvallisuutta.*
- *Ennen tehtävää kerro selkeästi mikä alue tilasta on sallittu liikkumiselle (saako kiivetä jonnekin tai saako mennä jonkin alle tai taakse). Käy lasten kanssa läpi myös muut tehtävään liittyvät turvallisuusseikat ennen aloittamista (esim. miten suuri henkilökohtainen tila tarvitaan, saako tilassa liikkua vai pysytäänkö paikallaan, saako tehtävän aikana juosta).*
- *Mieti välineiden käytöstä syntyvät mahdolliset vaaratilanteet ja salli välineen käsittely vasta, kun lupa on annettu.*

Esimerkit

Osallistavan tanssihetken ajatusmaailma toteutuu luonnollisesti käytännön tehtävien avulla. Tässä luvussa on esitelty muutamia tanssihetken eri vaiheisiin sijoittuvia sisältöideoita, sekä ehdotuksia niiden muunteluun. Näitä ideoita voidaan käyttää sellaisenaan, tai niiden pohjalta voidaan lähteä muodostamaan omalle ryhmälle sopivia tehtäviä. Sisältöideat ovat ehdotuksia tai valmiita työvälineitä. Niiden tehtävät, leikit ja tanssit ovat omalla tanssipolullani oppimaani elävää materiaalia, jota olen kehittänyt eteenpäin tanssihetkiä ohjatessani. Olen nimennyt esimerkit, jotta niihin olisi helpompi tutustua. Nimi ei kuitenkaan tee niistä kiveen hakattuja ja pysyviä tehtäviä, vaan niiden jatkokehittäminen on tanssihetken ydinsisältöä.

Lasten omien leikkien ja kokeilujen seurauksena syntyy monesti jotain aivan uutta. Jos koko ryhmä alkaa spontaanisti leikkiä lintuja, tartu tilaisuuteen ja lähde mukaan katsomaan, minne lintuaihe teidät johtaa.

Koko tanssihetkelle voidaan valita yksi kantava teema, tai vaihdella sitä tehtäväkohtaisesti. **Tanssihetkien tarkoituksena ei ole valmentaa lapsia tanssiopintoja varten**, joten perinteiset tavoitteellisen opetuksen pyrkimykset voidaan suosiolla jättää sivuun. **Tärkeintä on, että jokainen saa kokea iloa liikkumisesta, luomisesta ja yhdessä tekemisestä hoitopäivän aikana. Tämä koskee myös tanssihetkeä ohjaavaa aikuista.** Sukeltakaa yhdessä liikkeen ja leikin maailmaan.

Aloitukset ja lämmittelyt

1. Jättiläiset ja hiiret

Jättiläiset ja hiiret on yksinkertainen leikki, ja se sopii loistavasti tanssihetken aloitukseksi. Leikki herättää lähentymisen ja loitontumisen kautta naurua ja yhdessä tekemisen tuntua, siihen on helppo päästä mukaan, eikä se vielä vaadi suurta keskittymistä.

IKÄRYHMÄ:

Sopii sinällään kaiken ikäisille.

OHJE:

Tehdään piiri, jossa kädet ovat kiinni käsissä. Kun piiristä tehdään peruuttamalla mahdollisimman suuri, sanotaan "Jättiläisten piiri". Kun piiristä tehdään eteenpäin mentäessä mahdollisimman pieni, sanotaan "Hiirten piiri". Näitä kahta voidaan vaihdella vuoron perään niin kauan, kuin intoa riittää.

HUOMIOITAVAA:

Jos seuraava tehtävä vaatii piirin muotoa, mutta myös tilaa, voidaan Jättiläiset ja hiiret päättää jättiläisten piiriin, jossa irrotetaan kädet käsistä. Leikkiä voidaan muotoilla oman mielikuvituksen mukaan. Jättiläisten ja hiirten piirien lisäksi voidaan kehitellä erikokoisia piirejä ja nimetä niitä. Piirissä oleminen saattaa myös inspiroida erilaisiin liikkeisiin, joita piirinä voidaan tehdä.

Ohjatessasi Jättiläisiä ja hiiriä muista kehottaa kaikkia pysymään seisaallaan ja huolehtimaan siitä, että kädet pysyvät kiinni toisten käsissä. Muistuta, ettei toisten käsiä saa repiä suuressa piirissä, ja että pieneen piiriin on mentävä toisia varoen. Yleiseen rauhallisuuteen kannustaminen kannattaa tässäkin leikissä.

MUSIIKKI:

Musiikkia ei yleensä tarvita.

TAVOITTEET:

Perusryhmämuodoista piirin oppiminen, sovitun reitin kulkeminen, kaikkien yhtäaikainen tekeminen, liikkeen suunnat eteen ja taakse sekä pysähtyminen.

2. Apinatanssi

Apinatanssissa vuorotellen johdetaan ja matkitaan itse keksittyjä liikkeitä. Tehtävä on johdettu tanssiterapiassa käytetystä liikettä peilaavasta Chasen piiristä. Tämä tanssi sopii humoristisuutensa vuoksi hyvin tanssihetken alkuvaiheessa käytettäväksi henkiseksi ja fyysiseksi lämmittelyksi. Pienimmille lapsille Apinatanssin voi tarvittaessa teettää ilman apinarooleja, jos roolin ottaminen aiheuttaa enemmän hämmennystä kuin iloa. Voit myös itse toimia liikkeen johtajana koko tanssin ajan.

IKÄRYHMÄ:

Sopii ryhmäkohtaisesti muunneltuna kaiken ikäisille.

OHJE:

Seistään piirissä, niin, etteivät kädet ole kiinni toisten käsissä ja että jokaisella on reilusti tilaa ympärillään. Kerro, että yksi henkilö kerrallaan nimetään isoksi apinaksi ja kaikki muut ovat pikkuapinoita.

Iso apina näyttää vapaasti valitsemiaan liikkeitä, ja pikkuapinoiden tehtävänä on mahdollisimman tarkasti matkia ison apinan tekemistä. Isoa apinaa voidaan vaihdella sen mukaan, kuinka moni uskaltaa rooliin ryhtyä.

HUOMIOITAVAA:

Tärkeätä on, että ison apinan rooliin kannustetaan, mutta ei pakoteta. Rooli on hauska, mutta osa lapsista vaatii aikaa tottuakseen ajatukseen olla liikkeen johtajana ja katseiden kohteena. Olennaista on myös pyrkiä nopeisiin päätöksiin liikkeen valinnassa, jokainen liike kelpaa (terveyden rajoissa). Jos lapsi alkaa miettiä liikaa ja näin kehittää liian suurta kynnystä liikkeensä aloittamiselle, voit joko yrittää löytää liikkeen vihjettä lapsen senhetkisestä asennosta tai kevyesti siirtyä toiseen isoon apinaan ja antaa näin lapselle miettimisaikaa palataksesi hänen kohdalleen myöhemmin.

Muistuta pikkuapinoita olemaan tarkkoja seuratessaan ison apinan liikkeitä. Jos iso apina tekee liian vaikean liikkeen, voivat pikkuapinat tehdä liikkeen niin hyvin, kuin taitavat, tai voit suosiolla kehittää liikkeestä sitä muistuttavan helpomman version. Pyrkikää pitämään tanssi piirin muodossa, jotta kaikki selkeästi näkevät toisensa ja jotta iso apina saa helpoimmin tarvitsemaansa huomiota.

MUSIIKKI:

Musiikkina toimii parhaiten rytmikäs, iloinen ja energinen musiikki.

TAVOITTEET:

asapuolinen kannustus kokemuksena ja toimintana, uskallus kokeilla uutta, kehon monipuolinen käyttö, omien liikkeiden luominen, annetun tehtävän kehittäminen eteenpäin, kannustava suhtautuminen toisiin, ryhmä- ja yksilötehtävät, vuoron antaminen toisille, omien tarpeiden ilmaiseminen, uskallus olla katsottavana ja katsojana, perusrhythmuodoista piirin oppiminen, harjoitteen tekeminen yksi kerrallaan ja yhtä aikaa toisten kanssa ja liikkeen sanallistaminen (yleiset, harvinaiset ja uudet nimet).

3. Pyörittely

Pyörittely toimii tanssihetken alkuvaiheessa koko kehoa herättelevänä lämmittelynä ja opettaa samalla nimeämään ja paikantamaan kehonosia.

IKÄRYHMÄ:

Tehtävä soveltuu sinällään kaiken ikäisille lapsille, kunhan ohjeistus muistetaan antaa ryhmän tarpeiden mukaisesti.

OHJE:

Seisotaan paikallaan. Lempeästi ja rauhallisesti pyörittellen käydään läpi vapaavalintaisia kehonosia ja -alueita yksi kerrallaan. Voidaan edetä esimerkiksi tässä järjestyksessä: sormet, ranteet, kyynärpäät, olkapäät, vatsa ja selkä, lantio, polvet, nilkat, varpaat ja pää. Lopussa kaikkia kehonosia pyöritellään yhtä aikaa.

HUOMIOITAVAA:

Pyöriteltävien kehonosien keksimisessä lapset auttavat mielellään. Tehtävää ohjatessasi sano aina kulloisenkin kehonosan nimi ääneen. Jos mukana on lasten omalla tavallaan nimeämiä kehonosia, voit hyväksyä nimet sellaisenaan, mutta sanoa, että kehonosaa kutsutaan myös tällaisella nimellä, ja mainita virallisen nimityksen. Ohjaajana voit omasta kehostasi näyttää käsiteltävän kehonosan tai alueen. Pyörittelystä voi johtaa edelleen samalla idealla etenevän tilassa liikkuvan harjoituksen.

MUSIIKKI:

Musiikkia ei välttämättä tarvita.

TAVOITTEET:

Kehonosien oppiminen, liikkeen sanallistaminen (yleiset, harvinaiset ja uudet nimet), paikallaan pysyminen, yksilötyö ja kehon monipuolinen käyttö.

Keskiosio

1. Seinästä seinään

Seinästä seinään on oivallinen tapa kehittää uudenlaisia tilassa etenemisen keinoja, sekä harjoitella jo olemassa olevia. Tehtävässä liikutaan tilan poikki erilaisin tavoin ja se soveltuu hyvin keskiosion alkuvaiheessa tehtäväksi.

IKÄRYHMÄ:

Sopii kaiken ikäisille, kunhan liikkumistavat määritellään kullekin ryhmälle sopivaksi. Lasten omien ehdotusten kautta tehtävä muokkautuu jokaiselle ryhmälle sopivaksi luonnostaan.

OHJE:

Asetutaan riviin seinän viereen. Kerro, että tehtävänä on liikkua tilan poikki vastapäisen seinän luokse määrätyllä tavalla. Mainitse, että kun on päästy toisen seinän luokse, on sinne pysähdyttävä ja jäätävä odottamaan uutta liiketehtävää. Seuraavaksi nimittäin liikutaan salin poikki taas toiseen suuntaan ihan samalla periaatteella, mutta jollain uudella tavalla.

Voit ensin ehdottaa itse muutamia liikkumistapoja. Ne voivat olla täysin fyysisiä (esim. yhdellä jalalla hyppiminen) tai liittyä roolihahmoihin (esim. liikutaan kuten koirat). Seuraavaksi voit kysellä lapsilta, haluaisiko joku näyttää, millä tavoin salin poikki kuljetaan. Jos ja kun innokkaita löytyy, anna yhden kerrallaan näyttää esimerkkiä, ja muiden seurata perässä. Pyri siihen, että kaikki halukkaat saavat vuorollaan näyttää oman ideansa. Tätä jatketaan, kunnes jokainen on päässyt näyttämään oman etenemistapansa.

HUOMIOITAVAA:

Jos joukossa on lapsia, jotka eivät halua ehdottaa liikkumistapaa, voidaan tehtävä päättää siten, että pyydät lapsia siirtymään seinästä seinään jokaisen ianomalla tavalla kaikki yhtä aikaa. Tällöin ujoimmatkin pääsevät näyttämään ja kokeilemaan omaa ideaansa.

Huomioi, että liikkumistapa voidaan sekä näyttää että sanoa. Kannattaa hyväksyä molemmat ehdotustavat. Voit kuitenkin yrittää sanallistaa lapsen näyttämää liikkumistapaa etsien siitä juuri sille olennaisia piirteitä, samoin kuin voit pyytää sanoja myös näyttämään liike-ehdotuksensa.

Muista kehua jokaista, ja hyväksyä jokainen ehdotus, joka ei vahingoita terveyttä tai riko sääntöjä. Toisten huomioimisesta liikuttaessa on hyvä jatkuvasti muistuttaa, samoin siitä, ettei kyseessä ole nopeuskilpailu. Jos aikaa on vähän, ja liikkumistapana on hidasta etenemistä vaativa tyyli, voidaan sopia, että kun on päästy esim. salin keskikohtaan, ollaan perillä. Paljon tilaa vaativissa liikkumistavoissa päästä vain muutama lapsi kerrallaan ylittämään sali.

MUSIIKKI:

Musiikkia voidaan tarvittaessa käyttää. Sopiva musiikkivalinta riippuu halutusta tunnelmasta, toisinaan rauhallinen musiikki auttaa keskittymistä ja toisinaan taas riehakkaampi musiikki innostaa keksimiseen ja heittäytymiseen.

TAVOITTEET:

Tasapuolinen kannustus kokemuksena ja toimintana, toisto ja syventyminen, uskallus kokeilla uutta, kehon monipuolinen käyttö, omien liikkeiden luominen, annetun tehtävän kehittäminen eteenpäin, kannustava suhtautuminen toisiin, ryhmä- ja yksilötehtävät, vuoron antaminen toisille, omien tarpeiden ilmaiseminen, uskallus olla katsottavana ja katsojana, perusrhythmuodoista rivin oppiminen, harjoitteen tekeminen yhtä aikaa toisten kanssa, liikkeen sanallistaminen (yleiset, harvinaiset ja uudet nimet), sovitun reitin kulkeminen tilassa, liikkeen tasot ja suunnat tilassa ja liikkeen dynaamisten vaihteluiden tiedostaminen.

2. Musiikki – STOP!

Tämä tehtävä on yksinkertainen ja helposti muunneltavissa eri tarkoituksiin. Se vaatii kuuntelua ja keskittymistä ja sopii keskiosion alkuvaiheeseen.

IKÄRYHMÄ:

Sopii kaiken ikäisille eri muunnelminaan.

OHJE:

Pyydä lapsia etsimään tilasta sopiva aloituspaikka ja pysähtymään sinne.

Perusajatuksena on, että musiikin soidessa liikutaan tilassa ristiin rastiin toisia varoen, ja musiikin lakatessa soimasta jähmetytään patsaiksi.

Sama toistetaan muutamia kertoja. Tehtävä voidaan lopettaa patsasasentoon.

HUOMIOITAVAA:

Erilaisia versioita tästä perusideasta saadaan, kun mukaan lisätään esimerkiksi tasapaino, liikelaatu, tarina tai väline.

Tasapainon kanssa leikittäessä voidaan musiikin soidessa liikkua vapaasti ja musiikin lakatessa ottaa vapaamuotoinen tasapainoasento. Haastetta saadaan, kun tasapainoasennossa vain sinun nimeämäsi kehonosat saavat koskea maahan (esim. kaksi kättä ja yksi polvi). Tämä on myös hyvä keino opetella kehonosia. Tämän version voi viedä pidemmälle pyytämällä lapsia jatkamaan liikkumista musiikin soidessa vain ne kehonosat maassa, jotka siihen äskettäin laitettiin. Tasapainotehtävien on kuitenkin oltava realistisia.

Liikelaatuja harjoiteltaessa voidaan musiikin soidessa liikkua esimerkiksi mahdollisimman kulmikkaasti ja musiikin tauotessa ottaa niin pyöreä asento, kuin mihin pystyy.

Musiikki – STOP! sopii myös jonkin luetun sadun henkiin herättämiseen. Lapset voivat musiikin soidessa liikkua esimerkiksi kuin tontut talojen pihamailla ja musiikin lakatessa pysähtyä ikkunan taakse kuuntelemaan. Vain mielikuvitus on rajana.

Välineen käytöstä voidaan sopia, että liikuttaessa sitä käsitellään tietyllä tavalla ja pysähdyttäessä toisella. Esimerkiksi hernepussia voidaan heitellä ilmaan ja ottaa kiinni musiikin soidessa. Musiikin tauotessa pussi laitetaan ohjaajan nimeämän kehonosan päälle tasapainoteltavaksi.

MUSIIKKI:

Musiikkina voidaan käyttää mitä tahansa tilanteeseen sopivaa.

TAVOITTEET:

Tasapuolinen kannustaminen kokemuksena ja toimintana, kehon monipuolinen käyttö, yksilötyö, musiikin tiedostava kuuntelu, toisto ja syventyminen, vapaa liikkuminen tilassa, tilan eri kohtien huomiointi, pysähtyminen ja paikallaan oleminen.

3. Kasvava tanssi

Tässä tehtävässä jokainen pääsee vuorollaan lisäämään liikkeen jatkuvasti kasvavaan yhteiseen tanssiin. Kasvava tanssi sopii keskiosion alkuvaiheeseen. Tehtävä on eri muodoissaan tuttu luovaa tanssia harrastaneille.

IKÄRYHMÄ:

Soveltuu parhaiten yli viisivuotiaille lapsille, koska se vaatii paljon keskittymistä.

OHJE:

Ryhmän keskittymiskyvystä riippuen mennään joko piiriin (helpommin hallittavissa) tai asetutaan vapaille paikoille ympäri tilaa.

Kysy lapsilta, kuka haluaisi ensimmäisenä näyttää jonkin sellaisen liikkeen, jonka muut pystyisivät oppimaan. Näytettyä liikettä kokeillaan, ja sen yksityiskohtia tarkistetaan liikkeen keksijältä. Varmista, että liikkeellä on selkeä loppu. Kun jokainen osaa tehdä liikkeen omalla tavallaan, siirrytään seuraavaan halukkaaseen, joka luo uuden liikkeen lähtien siitä asennosta, mihin edellinen liikkeensä lopetti. Sopivin väliajoin kokeillaan kaikkien liikkeiden tekemistä peräkkäin. Näin jatketaan, kunnes kaikki ovat saaneet osallistua liikkeiden keksimiseen. Lopuksi tehdään yhdessä luotu tanssi läpi muutamia kertoja.

HUOMIOITAVAA:

Yksinkertaisessa versiossa liikkeelle voidaan lähteä vailla valmiiksi mietittyä teemaa tai tarinaa. Vaihtoehtoisesti voidaan kuitenkin valita jokin kaikille ryhmäläisille tärkeä aihepiiri, jonka pohjalta liikkeitä lähdetään etsimään. Valmis aihe saattaa myös helpottaa tehtävää joidenkin lasten osalta, kun valinnan mahdollisuudet hiukan rajoittuvat. Liikkeiden lähtökohdaksi voidaan ottaa myös esimerkiksi musiikki, tai vaikka jokin väline.

Jos joku lapsista stressaantuu liikkeen löytämisestä, eikä pysty luomaan sitä heti, kannusta lasta löytämään liike esimerkiksi hänen sen hetkisestä asennostaan. Voit myös antaa lapselle aikaa, ja palata hänen liikkeeseensä myöhemmin tanssin edetessä. Kaikki saavat kuitenkin tilaisuuden näyttää taitojaan paineettomasti ikuimassa loppuasennossa, joka voidaan ottaa tanssin päätteeksi.

MUSIIKKI:

Musiikkia voidaan käyttää joko koko tehtävän ajan, tai vasta lopussa, kun tanssi on valmis.

TAVOITTEET:

Tasapuolinen kannustus kokemuksena ja toimintana, uskallus kokeilla uutta, kehon monipuolinen käyttö, kehon käyttäminen viestinnässä, omien liikkeiden luominen, annetun tehtävän kehittäminen eteenpäin, kannustava suhtautuminen toisiin, ryhmän yhteinen työ ja yksilötyö, vuoron antaminen toisille, omien tarpeiden ilmaiseminen, uskallus olla katsottavana ja katsojana, perusryhmämuodoista piiriin oppiminen, harjoitteen tekeminen yksi kerrallaan ja yhtä aikaa toisten kanssa, liikkeen sanallistaminen (yleiset, harvinaiset ja uudet nimet), sovitun reitin kulkeminen tilassa, liikkeen tasot ja suunnat tilassa ja liikkeen dynaamisten vaihteluiden tiedostaminen.

4. Kolme kohtaa, kolme patsasta

Tämän tehtävän tarkoitus on annetun tehtävän kehittäminen eteenpäin. Se sopii keskiosion alkuvaiheeseen.

IKÄRYHMÄ:

Sopii kaiken ikäisille.

OHJE:

Lattialle merkitään kolme kohtaa (esimerkiksi vanteilla) pienen välimatkan päähän toisistaan. Pyydä lapsia asettumaan jonoon merkityn alueen edustalle. Yksi kerrallaan lapset käyvät tekemässä itsestään patsaan jokaiseen merkittyyn kohtaan yhdestä valitsemastaan aiheesta. Kannusta lasta löytämään jokaiselle patsaalle erilainen näkökulma hänen valitsemaansa aiheeseen. Jonossa seisijat voivat koettaa arvata, mikä aihe on kyseessä.

HUOMIOITAVAA:

Patsaita voidaan tehdä myös toisten antamista aiheista. Patsaiden lukumääräkin voi olla suurempi. Kolme on kuitenkin melko hyvä määrä päästä vauhtiin aiheessa ja sen kehittelyssä. Aivan pienten lasten kohdalla voidaan tehdä vaikka vain yksi patsas sovittuun kohtaan, ja antaa lapsen itse kertoa, mitä patsas esittää.

Patsaiden tekeminen toisten katsoessa on joillekin lapsille liian jännittävää. Jos lapsi ei uskalla muodostaa patsaita, voi hänelle antaa tarkkailutehtäviä koskien esimerkiksi sitä, millä tavoin patsaat liittyvät aihepiiriinsä, ja mikä niitä yhdistää ja erottaa. Ujompikin lapsi saattaa muutaman tarkkailukerran jälkeen uskaltautua itse kokeilemaan.

MUSIIKKI:

Musiikkia ei tarvita.

TAVOITTEET:

Tasapuolinen kannustus kokemuksena ja toimintana, uskallus kokeilla uutta, kehon monipuolinen käyttö, omien liikkeiden luominen, annetun tehtävän kehittäminen eteenpäin, kannustava suhtautuminen toisiin, kehon käyttö viestinnässä, yksilötyö, vuoron antaminen toisille, omien tarpeiden ilmaiseminen, uskallus olla katsottavana ja katsojana, harjoitteen tekeminen yksi kerrallaan ja yhtä aikaa toisten kanssa, liikkeen sanallistaminen (yleiset, harvinaiset ja uudet nimet), sovitun reitin kulkeminen tilassa, liikkeen tasot tilassa, pysähtyminen ja paikallaan oleminen.

5. Tuulessa lentävät esineet

Tässä tehtävässä kokeillaan erilaisia dynaamisia vaihteluita liikkeessä. Se on sisällöltään vapaampi ja sopii tehtäväksi keskiosion jälkipuolella.

IKÄRYHMÄ:

Sopii kaiken ikäisille eri muunnelminaan.

OHJE:

Tehdään piiri ja istutaan alas. Kysy lapsilta, millaiset esineet tai asiat voivat liikkua tuulessa tai lähteä kokonaan tuulen mukaan. Kun lasten vastaukset on käyty läpi, kehota jokaista lasta valitsemaan, mikä tuulessa lentävä esine hän on. Pyydä valitsemaan myös tilasta paikka ja alkuasento, josta aloittaa matka tuulen mukana.

Kun musiikki alkaa soida, esineet saavat lähteä lentämään tuulen kuljettamina. Voit säädellä sanallisesti tuulen voimakkuutta, keveän kesätuulen ja voimakkaan myrskytuulen välillä asteittain vaihdellen. Mukaan voi myös ottaa tuulenpyörteitä ja suoraa viimatuulta. Tehtävän lähetessä loppuaan tuuli hiljalleen heikkenee, kunnes lakkaa kokonaan. Tuulessa lentäneet esineet laskeutuvat alas, kukin minne haluaa.

Kun kaikki ovat pysähtyneet paikoilleen, kokoa lapset piiriin istumaan. Nyt jokainen voi vuorollaan kertoa, mikä esine oli, millaisen lentomatkan teki ja minne laskeutui.

HUOMIOITAVAA:

Muistuta lapsia jatkuvasti toisten huomioimisesta, sillä myrskytuulen puhaltaessa varovaisuus helposti unohtuu. Tuulen lennättämät esineet saavat vapaasti käyttää tilaa, käyden välillä lattialla ja välillä pystyasennossa. Pienimpien lasten kanssa Tuulessa lentävät esineet voidaan tehdä tarvittaessa ajattelemalla tuulessa lentävien esineiden sijaan liikkumista tuulen lailla.

MUSIIKKI:

Musiikkina voidaan käyttää tuulisia mielikuvia herättävää musiikkia.

TAVOITTEET:

Tasapuolinen kannustus kokemuksena ja toimintana, uskallus kokeilla uutta, kehon monipuolinen käyttö, omien liikkeiden luominen, kehon käyttö viestinnässä, annetun tehtävän kehittäminen eteenpäin, kannustava suhtautuminen toisiin, ryhmän yhteinen tekeminen, yksilötyö, omien tarpeiden ilmaiseminen, liikkeen ja kokemuksen sanallistaminen (yleiset, harvinaiset ja uudet nimet), vapaa liikkuminen tilassa ja tilan eri kohtien käyttäminen, liikkeen tasot ja suunnat tilassa ja liikkeen dynaamisten vaihteluiden tiedostaminen.

6. Välineen tanssi

Erilaisia lasten turvalliseen käyttöön sopivia välineitä kannattaa toisinaan käyttää inspiroimaan liikettä. Välineen kanssa liikkuminen sopii keskiosion jälkipuoliskolle.

IKÄRYHMÄ:

Kun valitset välineen ryhmän mukaan, sopii tehtävä kaiken ikäisille.

OHJE:

Välineet voivat olla itsessään osana liikettä, tai niitä voidaan käyttää liikkumisen idean löytämiseen. Välineestä voidaan tutkia sen liikettä juostessa, hypeltäessä, heiluteltaessa tai pyöriteltäessä. Myös siitä lähteviin ääniin voidaan paneutua. Välinettä voi tasapainotella eri kehonosilla, tai siitä voi tehdä itselleen tanssiparin. Tanssitehtävissä, jotka sisältävät tarinan, voidaan välineitä käyttää rekvisiitan tavoin.

Välineen kanssa, tai sen inspiroimana voi tanssia yksin, pareittain tai ryhmänä. Parit tai ryhmät voivat tutkia välineen mahdollisuuksia liikkeessä ja opettaa sitten vuorollaan muille jonkin löytämänsä tavan. Jotkin välineet, kuten kuvat antavat aiheita tanssille, vaikka eivät esineinä itse juuri liikukaan. Lapsia voi pyytää tuomaan välineen myös kotoa, henkilökohtainen esine herättää ehkä erilaista liikettä, kuin yhteisessä käytössä oleva. Välineen käyttö voidaan lisätä useisiin tehtäviin luomaan vaihtelua, inspiraatiota tai haastetta.

HUOMIOITAVAA:

Muistuta kunkin välineen käsittelyyn liittyvistä turvallisuus- ja kohteliaisuusseikoista ja valvo niiden toteutumista.

MUSIIKKI:

Musiikkia voidaan käyttää, jos se tuntuu tarpeelliselta.

TAVOITTEET:

Tasapuolinen kannustus kokemuksena ja toimintana, uskallus kokeilla uutta, kehon monipuolinen käyttö, omien liikkeiden luominen, annetun tehtävän kehittäminen eteenpäin, kannustava suhtautuminen toisiin, ryhmä- ja yksilötehtävät, vuoron antaminen toisille, omien tarpeiden ilmaiseminen, uskallus olla katsottavana ja katsojana, liikkeen sanallistaminen (yleiset, harvinaiset ja uudet nimet), vapaa liikkuminen tilassa, liikkeen tasot ja suunnat tilassa ja liikkeen dynaamisten vaihteluiden tiedostaminen.

7. Ohjattu improvisaatio aiheesta

Improvisaatio tässä yhteydessä tarkoittaa hetkessä luotavaa liikettä. Aiheen ja ohjauksen mukaan liikutaan ja toimitaan tilassa vapaamuotoisella tavalla. Improvisointi sopii keskiosion jälkipuoliskolle.

IKÄRYHMÄ:

Improvisaatio sopii kaiken ikäisille, kunhan sen kesto ja aihe määritellään ikäryhmän mukaan.

OHJE:

Lasten kanssa voidaan keskustella annetusta aiheesta etukäteen piirissä istuen. Hyvä aihe on sellainen, joka jollain tavoin kiinnostaa ja koskettaa lasta aiheuttamatta ahdistusta. Suosittuja aiheita ovat olleet esimerkiksi eläintarha ja meri, joita varten lapset ovat mieluusti keksineet hahmoja. Aihe voi toki olla abstraktimpikin.

Kun aihe on valittu, sitä hiukan pohdittu ja mahdolliset roolit valittu, pyydä lapsia valitsemaan tilasta aloituspaikat ja aloitusasennot. Käyttäessänne musiikkia voi improvisaatio käynnistyä musiikin alkaessa. Ohjaa sanallisesti improvisaation etenemistä. Jos aihe on konkreettinen, voit kertoa, mitä esimerkiksi eläintarhan päivässä milläkin hetkellä tapahtuu. Jos aihe on abstraktimpi, voit ehdottaa liikkumista esimerkiksi tietyssä tilan kohdassa, tai tietyllä nopeudella.

Kun improvisaatio on viety päätökseen, pyydä lapsia ottamaan loppuasento. Lopuksi voidaan koontua piiriin keskustelemaan, mitä kukin improvisaation aikana koki.

HUOMIOITAVAA:

Kannusta lapsia käyttämään liikuttaessa kehonkieltä puheen sijaan. Improvisoidessa omanlaiset tavat olla ja ymmärtää tulevat hyvin kirkkaina näkyville. Jos lapsi käyttäytyy vastoin tarinaa, mutta selkeästi osallistuu, anna hänen jatkaa, ja tiedustele loppukeskustelussa, mistä oli kysymys. Esimerkiksi jotkut eläintarhan eläimistähän saattavat lähteä liikkeelle vasta, kun muut ovat käyneet nukkumaan, vaikka se ei ohjaajan mieleen heti tulisikaan.

MUSIIKKI:

Musiikki ei ole välttämätöntä, mutta se saattaa joskus helpottaa tunnelman löytämistä ja liikkeelle lähtöä.

TAVOITTEET:

Tasapuolinen kannustus kokemuksena ja toimintana, uskallus kokeilla uutta, kehon monipuolinen käyttö, omien liikkeiden luominen, annetun tehtävän kehittäminen eteenpäin, toisto ja syventyminen, musiikin tiedostava kuuntelu, kehon käyttäminen viestinnässä, kannustava suhtautuminen toisiin, ryhmä- ja yksilötehtävät, omien tarpeiden ilmaiseminen, liikkeen ja kokemusten sanallistaminen (yleiset, harvinaiset ja uudet nimet), vapaa liikkuminen tilassa ja tilan eri kohtien käyttäminen, liikkeen tasot ja suunnat tilassa ja liikkeen dynaamisten vaihteluiden tiedostaminen.

8. Liikearvaus

Tämä tehtävä on pelinomainen, ja herättää yleensä sekä jännitystä että iloa. Samalla se toimii esiintymis- ja katsomisharjoitteena. Liikearvaus sopii tehtäväksi keskiosion jälkipuoliskolla.

IKÄRYHMÄ:

Kaiken ikäiset voivat esittää ja arvata liikkeitä, kunhan aihepiiri on ikäryhmälle tuttu.

OHJE:

Apuvälineenä voidaan käyttää paperilappuja, joihin jokaiseen on piirretty yksi kuva sopivan teeman sisältä, esimerkiksi erilaisia eläimiä, esineitä, kuvioita, kirjaimia tai numeroita.

Jaa lapset kahteen joukkoon, pyri luomaan tasapainoiset ryhmät. Toisen ryhmän tehtävänä on mennä istumaan salin reunalle "katsomoon" ja laittaa kädet hetkeksi korville. He ovat arvausryhmä, joka hetken kuluttua saa arvata, mitä "näyttämöllä" esitetään. Sillä välin anna jäljelle jääneelle ryhmälle nähtäväksi yksi lapuista. Voit kuiskaten varmistaa, että kaikki lapset tietävät, mikä kuva tai kuvio siinä on. Kerro, että tehtävänä on näyttää toiselle ryhmälle liikkeenä tai mahdollisesti patsaana se, mikä lapussa on.

Kun kuvio on katsottu, asettukaa väljästi tilaan ja pyytäkää "yleisöä" ottamaan kädet pois korvilta ja valmistautumaan arvaukseen. Sopikaa, että vastauksen saa sanoa vasta antamastasi merkistä, kun esittävä ryhmä on pienen hetken saanut liikkua ja näyttää arvoitustaan. Kun arvoitus on katsottu, ja ratkaisu löytynyt, annetaan esiintyjille aplodit, ja vaihdetaan ryhmien tehtävät toisinpäin. Samaa voidaan toistaa vuoron puoleen niin kauan, kuin intoa tai aikaa riittää.

HUOMIOITAVAA:

Mahdollista on myös toimia ilman paperilappuja ja pyytää lapsia ehdottamaan esitettävää asiaa. Tämä toimii parhaiten hyvin pienissä ryhmissä, joissa jokainen ehtii saada ehdotuksensa läpi, eikä turhia kiistoja synny. Pisteitä ei tarvitse laskea, eikä voittajaa löytää.

MUSIIKKI:

Musiikkia ei tarvitse käyttää.

TAVOITTEET:

Tasapuolinen kannustus kokemuksena ja toimintana, uskallus kokeilla uutta, kehon monipuolinen käyttö, omien liikkeiden luominen, annetun tehtävän kehittäminen eteenpäin, kannustava suhtautuminen toisiin, ryhmä- ja yksilötehtävät, vuoron antaminen toisille, omien tarpeiden ilmaiseminen, uskallus olla katsottavana ja katsojana, liikkeen sanallistaminen (yleiset, harvinaiset ja uudet nimet), liikkeen tasot ja suunnat tilassa ja liikkeen dynaamisten vaihteluiden tiedostaminen.

9. Temppuradat

Temppuradan rakentaminen on helppo tapa saada aikaan keskittymistä kaikkein aktiivisimmissakin lapsissa.

Tämä temppurata eroaa perinteisestä tehtävänantonsa vuoksi. Esteiden kohtaamiseen ei anneta valmista ohjetta, vaan lapsi saa tehdä omat luovat ratkaisunsa niiden selvittämiseksi. Radan kulkeminen erilaisin etenemistyylein kannustaa monipuoliseen kehonkäyttöön ja opettaa liikkumaan tilan eri tasoissa. Temppurata sopii tehtäväksi joko keskiosion alussa tai lopussa riippuen siitä, kuinka pitkälle liikkeen varioiminen halutaan viedä.

IKÄRYHMÄ:

Temppuradat sopivat kaiken ikäisille, kunhan ne laaditaan lasten ikätason perusteella.

OHJE:

Kokoa paikalla olevista sopivista esineistä, kuten tuoleista, patjoista, renkaista, naruista ja palikoista mahdollisimman monikäyttöinen (ja turvallinen) rata, jota pitkin lapsen on mahdollista liikkua.

Pyydä lapset jonoon radan alkupisteeseen. Kerro, että rataa kuljetaan yksi kerrallaan, seuraava saa lähteä vasta, kun edellinen on valmis ja asettunut jonon perään. Ensimmäinen kierros voidaan mennä läpi pelkästään tällä ohjeella.

Toisella kierroksella kannusta lapsia löytämään uudenlaisia tapoja radalla kulkemiseksi. Joku voi kulkea radan läpi rapukävelyllä, toinen kuin prinsessa ja kolmas kylki edellä.

Mikäli kierroksia tulee lisää voitte kehittää jo olemassa olevia tapoja tai löytää yhä uusia.

HUOMIOITAVAA:

Kokoa rata mahdollisimman turvallisesti, ja muista varoittaa juoksemisesta ja mahdollisista vaaratilanteista. Sitä, että rata kuljetaan läpi yksi kerrallaan, ei voi liikaa korostaa. Aikuisten on hyvä olla paikalla sekä radan alkupäässä huolehtimassa jonosta että avustamassa radalla kulkijaa.

Tehtävää voidaan sopivan ryhmän kanssa edelleen kehittää poimimalla temppuradalla keksittyjä etenemistapoja irralleen radasta. Esimerkiksi kierivän tai palikoita kiertävän ravun tavoin liikkumista voidaan kokeilla avoimessa tilassakin.

MUSIIKKI:

Musiikkia voidaan käyttää taustalla luomassa haluttua tunnelmaa.

TAVOITTEET:

Tasapuolinen kannustus kokemuksena ja toimintana, uskallus kokeilla uutta, kehon monipuolinen käyttö, omien liikkeen luominen, annetun tehtävän kehittäminen eteenpäin, kannustava suhtautuminen toisiin, ryhmä- ja yksilötehtävät, vuoron antaminen toisille, omien tarpeiden ilmaiseminen, uskallus olla katsottavana ja katsojana, harjoitteen tekeminen yksi kerrallaan, liikkeen sanallistaminen (yleiset, harvinaiset ja uudet nimet), sovitun reitin kulkeminen tilassa, liikkeen tasot ja suunnat tilassa ja liikkeen dynaamisten vaihteluiden tiedostaminen.

Loppuvenyttelyt ja -rutiinit

1. Pötkylävenyttely

Pötkylävenyttely tehdään tanssihetken loppuksi. Se palauttaa lihaksia ja rauhoittaa mieltä.

IKÄRYHMÄ:

Pötkylävenyttely sopii kaiken ikäisille.

OHJE:

Seistään piirissä, jossa kaikilla on tarpeeksi tilaa ympärillään.

Sanotaan "Pitkä pötkylä" ja kurotetaan käsiä niin korkealle kohti kattoa, kuin mahdollista. Voit kysyä lapsilta, kuka ylettyy kuuhun saakka. Tämä venyttää kylkiä.

Sanotaan "Taivutettu pötkylä" ja taivutetaan lantiosta kohti lattiaa. Pyritään pitämään jalat suorina, peppu kohti kattoa ja kädet ja pää kohti lattiaa. Tämä venyttää takareisiä ja selkää.

Sanotaan "Pieni kivi" ja tehdään kehosta mahdollisimman pieni sykkyrä kumartuneena polvien ylle. Kivien kohdalla voidaan myös tavoitella täydellistä hiljaisuutta, sillä kivethän eivät puhu. Tämä sekä rauhoittaa mieltä että venyttää selkää.

Sanotaan "Iso kivi". Pidetään polvet ja sääret maassa, kuten edellisessäkin asennossa, laitetaan kämmenet lattiaa vasten vartalon molemmin puolin ja nostetaan vatsa ja lantio kohti kattoa, niin ylös, kuin mahdollista. Tämä venyttää etureisiä.

Sanotaan "Vatsallaan makaava pötkylä", jolloin kaikki makaavat piirissä vatsallaan kädet pitkinä kohti piirin keskustaa. Tässä kohden voidaan heilutella sormia ja leikkiä hetken muurahaiskeon kuhinaa. Tämä ojentaa vartalon edellisten venytysten jäljiltä ja valmistaa seuraavaan.

Sanotaan "Kaareva pötkylä" ja nostetaan ylävartalo suorien käsien varaan jättäen samalla jalat pitkiksi lattialle. Tämä venyttää vatsaa.

Venyttely voidaan päättää istuma-asentoon.

HUOMIOITAVAA:

*Pötkylävenyttely ei kata koko kehoa, ja sitä voidaankin muokata ja muuttaa tarpeen mukaan, venytyksiä lisäten tai vaihtaen. Venyteltäessä on tärkeä muistaa rauhallisuus, nykiminen voi aiheuttaa venähdyksiä. Tässä kyseisessä venyttelysarjassa ei ole mukana varsinaista ker-
tomusta, vaan sen teema poukkoilee iloisesti polulta toiselle. Halutessasi voit muodostaa venyttelystä tarinan, ehkä keksitte sen yhdessä lasten kanssa.*

MUSIIKKI:

Tarvittaessa taustalla voi käyttää rauhoittavaa musiikkia.

TAVOITTEET:

Kehonosien oppiminen, kehon monipuolinen käyttö, yksilötyö, paikallaan pysyminen ja liikkeen sanallistaminen (yleiset).

2. Loppurutiini

Loppurutiini on jokaisen tanssihetken lopussa toistuva tapa, josta tiedetään, että tanssihetki on päättynyt. Rutiini voi olla laulu, liike, loru, tai mikä tahansa lyhyt tehtävä. Tavaksemme on Ylinen-Yritys taide- ja kulttuuripainotteisessa päiväkodissa tullut sanoa yhteen ääneen: "Yksi, kaksi, kolme: kiitos". Lapset saavat jokaisella kerralla valita, millä äänenvoimakkuudella kiitokset lausutaan: huutaen, tavallisesti sanoen vai kuiskaten. Vasta loppurutiinin jälkeen poistutaan tanssitalasta.

Esitystä valmisteltaessa

Tanssihetkien ei tarvitse välttämättä johtaa esitykseen, sillä tanssihetkelle olennaisimmat päämäärät kytkeytyvät enemmän prosessin, kuin lopputuotosten ympärille. Kaikenlainen näyttämöllä olo on kuitenkin hauskaa. Sillä tavoin voidaan juhlistaa omaa oppimista, ja saada kokemusta huomion kohteena olemisesta, sekä sen suomisesta muille. **Esiintymisten ei tarvitse olla suureellisia tai vakavia tilaisuuksia, vaan esiintyä voi yhtä hyvin vaikka tanssihetken aikana.** Liiallinen kriittisyys on turhaa. Esitykseksi kelpaa niin äärimmäisyyksiin asti hiottu luomus, kuin mikä tahansa harjoitus sellaisenaankin. Olennaista on tietenkin itse esiintyminen, se, että joku tekee, ja joku näkee, mutta kaikkein tärkeintä on nautinto. **Esitys on kunnossa, kun jokainen näyttämöllä olijat nauttii olostaan.**

Jos haluat ryhmäsi kanssa rakentaa oman esityksen, on alla muutamia ajatuksia, joiden avulla lähteä liikkeelle. **Liikemateriaalin löytämiseen on monia keinoja.** Hedelmällisintä on koota sitä tanssihetken osallistujilta itseltään. Kasvava tanssi (s. 22) toimii hyvänä lähtökohtana liikemateriaalin etsimiselle ja sen yhteen punomiselle. Ikioman liikkeen mukanaolo esityksessä motivoi sekä liikkeiden muistamisessa, että harjoittelussa.

JÄRJESTETTÄESSÄ MATERIAALIA ESITYKSEKSI ON SEURAAVIIN KYSYMYKSIIN VASTAAMISESTA APUA:

- *Miten tilaa käytetään?*
- *Mistä tullaan sisään, mistä aloitetaan, minne päädytään ja mitä kautta?*
- *Millaisia ryhmämuotoja käytetään?*
- *Mihin järjestykseen lasten keksimät liikkeet laitetaan, voiko niitä toistaa tai varioida?*
- *Onko esityksessä tarinaa tai juonta?*
- *Käytetäänkö esityksessä roolihahmoja? Millaisia? Miten hahmot liikkuvat?*
- *Käytetäänkö esityksessä välineitä?*
- *Käytetäänkö esityksessä musiikkia?*

Esitykseksi voi riittää yksikin tehtävä, joka viedään normaalia pidemmälle. Esimerkiksi Tuulella lentävät esineet voidaan helposti muuttaa esitysmuotoon sopimalla tuulen voimakkuuksien järjestys, ja lentävien esineiden reitit ja yhteiset muodot tilassa.

Esitys voi olla improvisoitu. Aihe päätetään valmiiksi, tai lapset voivat päättää sen tapahtumahetkellä, jos valmista aihetta ylipäänsä tarvitaan. Improvisaatio näyttämöllä vaatii turvallisen esiintymistilanteen ja lapselta itseltään luottamusta omaan riittävyteensä. Improvisaatiota ilmenee luonnostaan monissa sisältöideoissa, kuten edellä mainitussa Tuulella lentävissä esineissä.

Lapset osallistuvat mielellään puvustuksen ja esitystilan suunnitteluun. Myös mahdollisen musiikin valinnassa voi lapsilta kysyä mielipiteitä. Jos käytössä on säädeltäviä tai liikuteltavia lamppeja, saadaan niillä helposti aikaan erilaisia tunnelmia näyttämölle.

Tanssi voi toimia osana jotain suurempaa kokonaisuutta, kuten esimerkiksi näytelmää. Silloin puitteet esityksen luomiselle ovat jo valmiina. Sopiva kesto pienelle tanssiesitykselle on yleensä noin yksi minuutti. Toki kesto voi olla lyhyempi tai pidempikin esityksen luonteen ja lasten jaksamisen mukaan. Liian pitkä esitys on kuitenkin raskas sekä esiintyjille että katsojille.

Aikuisten mukanaolo esityksessä luo lapsille turvaa ja vähentää paineita ulkoa opettelusta. **Kun aikuinen on näyttämöllä lasten seurassa, on hän tasa-arvoinen esiintyjä,** jonka ei kannata piilotella itseään. Lasten esitys toimii silti tietenkin lasten ehdoilla. Aikuisen tuki näyttämöllä ei ole välttämättömyys, mutta se saattaa joillekin lapsille olla tarpeen ujuden voittamiseksi.

Esityksen tekemisestä on löydettävissä kirjallisuutta, josta voi olla apua ja hyötyä tietojen laajentamisessa, sekä käytännön valmistelutoimissa.

Musiikki

Tanssihetkeen soveltuvaa on kaikki sellainen musiikki, joka ei loukkaa tai pelota lapsia. Kokemukseni pohjalta usein toimivinta on instrumentaalimusiikki, sillä sanat saattavat häiritä keskittymistä. Musiikin käyttäminen tanssihetkissä ei kuitenkaan ole välttämätöntä: tanssin ei tarvitse olla musiikille alisteista, vaan tanssimisen lähtökohta voi olla itse liikkeessä. Musiikkia voi käyttää vapaamuotoisesti, tarpeen sanelemalla tavalla. Tanssiessa ei siis tarvitse välttämättä noudattaa musiikin tyyliä, tahtilajia tai tempo.

Musiikkiehdotuksia eri tyyllilajeista

JAZZ, FUUSIOJAZZ

- Lenni-Kalle Taipale Trio:
Nothing to Hide
- Ella Fitzgerald: Brighten the Corner
- Pekka Pohjola: Keesojen lehto,
Space Waltz

KANSANMUSIIKKI, NYKYKANSANMUSIIKKI:

- Piirpauke: Tuku tuku, Kalevala Spirit
- Värttinä: Ilmatar, Oi dai
- JPP: Stringtease
- Frigg: Frigg

SWING

- The Bill Elliott Swing Orchestra:
Swingin' the Century
- The Great Helsinki Swing Big Band:
In the Glenn Miller Mood

ROMANTIIKAN AIKAKAUSI

- Saint-Saëns: Eläinten karnevaali
- Chopin
- Sibelius
- Grieg

BALETTIMUSIIKKI

- Tsaikovski: Joutsenlampi,
Pähkinänsärkijä
- Adam: Giselle

BAROKKI

- Vivaldi: Neljä vuodenaikaa
- Händel

ELOKUVAMUSIIKKI

- Michael Nyman: Piano
- Yann Tiersen: Amélie

IMPRESSIONISMI, MODERNISMI

- Debussy
- Skrjabin

LIIKUNTAMUSIIKKI

- Antonio's Rainedance
- Aija Leinonen: Kehrälintu silkkisiipi
- Aija Leinonen:
Saahinkaisen Samettiviitta
- Limusiini – Let's move to the music:
liikuntamusiikkia
- Kaikkonen, Ollaranta, Simojoki,
Sopanen: Olin liikunta- ja
kuunteluäänite 1-3
- Helsingin Konservatorio:
Tassutellen ja Tanssien

LASTENLAULUT

- Piirpauke: Laula sinäkin
- Marjatta Pokela: Nukkearkku
- Hannele Huovi, Soili Perkiö:
Karvakorvan laulupurkki

Kirjallisuusehdotuksia

- Anttila, E. 1994. Tanssin aika: opas koulujen tanssikasvatukseen. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu; nro 139.
- Blom, L. A. 1989. The intimate act of choreography. Lontoo: Dance Books.
- Cone, T. P. 2005. Teaching children dance. Champaign (IL): Human Kinetics, cop.
- Davies, M. 2003. Movement and dance in early childhood. Lontoo: Paul Chapman Pub.: Sage Publication. 0 - 8 series.
- Freire, P. 2005. Sorrettujen pedagogiikka. Suomentaja Joel Kuortti. Tuukka Tomperi (toim.). Tampere: Vastapaino.
- Hyypä, M. T. & Liikanen, H.-L. 2005. Kulttuuri ja terveys. Edita: Helsinki.
- Johnstone, K. 1996. Impro: improvisoinnista iloa elämään ja esiintymiseen. Suomentaja Simo Routarinne. Helsinki: Yliopistopaino.
- Karppinen, S. 2001. Taiteen ja leikin lumous: 4 - 8 -vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Helsinki: Finn lectura.
- Kinnunen, P., ym. (toim.) 2003. Innostuskirja. Nyt!: sosiokulttuurisen toiminnan polunpäitä. Vantaa: Opintokeskus Kansalaisfoorumi.
- Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen: muutoksen pedagogiikka. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Laban, R. 1963. Modern Educational Dance. Toinen L. Ullmannin tarkastama painos. Lontoo: MacDonald and Evans. (Alkuperäinen julkaisuvuosi 1948).
- Liukko, S. 1998. Ilmaisua ipanoille. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Opas / Terveiden ja hyvinvoinnin laitos; 3.
- Viitala, M. 1998. Tanssia elämyksen ehdoilla: lasten ja nuorten tanssin luovia prosesseja. Helsinki: Svoli-Palvelu Oy.

Taituri-taidetoimintamallissa varhaiskasvatushenkilöstöä innostetaan käyttämään taidelähtöisiä menetelmiä omassa työssään lasten hyvinvoinnin tukemiseksi.

SEINÄJOKI

Emilia Hämäläinen:
Taiturin tanssiopas – tanssin opas varhaiskasvatuksen käyttöön
Seinäjoen kaupunki 2017 © KOPIOINTI KIELLETTY